

Verzet je met sprookjes ...

Te mooi om waar te zijn? Onmogelijk?

Inhoud

1. Verzet je met sprookjes ... Te mooi om waar te zijn? Onmogelijk?	3
2. Het dilemma-sprookje – De onmogelijken.....	4
3. Verwerkingsuggesties.....	6
a. Toelichting.....	6
b. Beginsituatie.....	6
c. Doelstellingen.....	6
d. Opbouw en concrete stappen.....	7
1. Inleiding 2 minuten.....	7
2. Vertelling 8 minuten	7
3. Dialoog 20 minuten.....	7
4. Evaluatie 20 minuten.....	7
5. Duiding 10 minuten.....	8
6. Betrekken op je eigen leven 10 minuten.....	8
7. Verdieping: Morele dilemma's 20 minuten.....	8
8. Beklijving 10 minuten.....	10
4. Tot slot.....	10

1. Verzet je met sprookjes ...

Te mooi om waar te zijn? Onmogelijk?

In Oost-Congo zijn er heel wat jongeren actief in geweldloze burgerbewegingen. Zij komen op voor rechtvaardigheid en waardigheid.

Eeuwenlang boden dilemma-sprookjes gespreksstof voor reflectie, verstrooiing en conflicthantering tijdens de lange Afrikaanse nachten. De zoektocht naar het beste antwoord op een dilemma verenigde de dorpingen: jong en oud, groot en klein, dik en dun, man en vrouw, ... Zo ontstond een hechte gemeenschap.

Het dilemma-sprookje “De onmogelijken”, oorspronkelijk verteld in Bakongo in de Democratische Republiek Congo, toont dat uit het onmogelijke vreugdevol samenzijn ontstaat.

Vertel dit sprookje in je klas, je groep, vereniging, familie of buurtwerking en discussieer over hoe samen leven.

Dit sprookje uit Congo heeft diverse verwerkingsopdrachten voor alle leeftijden. Ook kan je dieper ingaan op morele dilemma's en de ontwikkeling van het moreel denken.

Voel je vrij om de aangeboden werkvorm naar je hand te zetten en begeester jong en oud.

Deze publicatie komt er in het kader van de campagne
“Congolezen strijden voor verandering.
Versterk hun stem”

Je vindt de campagnetekst als bijlage op het einde van
deze bundel.

Meer informatie vind je op www.vredesweek.be.

2. Het dilemma-sprookje – De onmogelijken

Een Bakongo-verhaal uit Congo-Brazzaville & Democratische Republiek Congo

In een dorp werd, 's ochtends vroeg, een jongetje geboren. Het was een bijzonder jongetje.

's Middags ging hij al naar de rivier om te zwemmen. Terwijl hij rondzwom in het water, kwam er een jager naar het strand. Hij stopte en tuurde vol spanning om zich heen. Hij nam zijn geweer en loste een schot.

'Waar schiet je op?' vroeg de pasgeborene.

'Op een mug!' antwoordde de jager. 'Die deugniet heeft mijn vrouw gestoken!'

'Je bent gek!' lachte de pasgeborene. 'Je kunt een mug toch niet raken met een kogel! Je zou iemand anders kunnen raken!'

'Flauwe kul!' snoof de jager. 'Ik kan alles raken waar ik op richt. Jij bent gek! Hoe kan een kind al zwemmen op de dag dat hij geboren is? Of praten? Dat is onmogelijk! Dat druist in tegen elk gezond verstand!'

'Onmogelijk?' krijste de pasgeborene. 'Prietpraat is dat! Luister eens goed ...'

En toen begonnen ze ruzie te maken. Tenslotte kwamen ze overeen om naar het dorps hoofd te gaan, en hem te vragen wie van de twee iets onmogelijks deed.

Zo gezegd, zo gedaan. De pasgeborene en de jager zochten de dorpsoudste op en legden hun zaak aan hem voor.

'Het spijt me, maar vandaag kan ik jullie geen antwoord geven!' zei het dorps hoofd. 'Mijn mond is opgesloten in de kamer hiernaast, en mijn vrouwen namen de sleutel mee toen ze naar de akkers gingen!'

'Maar je praat toch!' riepen de pasgeborene en de jager tegelijk uit.

'Nee hoor,' verzekerde de dorpsoudste hen. 'Ik heb geen woord gezegd!'

'Hoe kan iemand nu praten zonder mond?' vroeg de jager. 'Dat is onmogelijk!'

'Precies!' vervolgde de pasgeborene. 'Dat kan niet! Een dorpsoudste moet het goede voorbeeld geven voor iedereen!'

Ze kibbelden daar alle drie een hele poos over. Tenslotte besloten ze iemand op te zoeken die de zaak kon beslechten.

De pasgeborene, de jager en de dorpsoudste gingen het dorp uit. Al gauw zagen ze een man, die in de kruin van een palmboom zat. Het was een palmwijnapper. Hij was net bezig boomsap uit de stam te tappen. Ze riepen en wuifden naar hem tot hij uit de boom klom.

De palmwijnapper luisterde rustig, terwijl ze elkaar beschuldigden. Toen viel hij hen in de rede.

‘Kun je nog eens opnieuw beginnen?’ vroeg hij. ‘Ik heb wat hoofdpijn. Gisteren viel ik uit de top van een palmboom op de grond. Ik lag in stukken uiteen, en ik moest in het dorp een paar burenhalen om me te helpen al die stukken op te rapen en ze naar huis te brengen.’

‘Maar dat is toch onmogelijk!’ riepen de drie anderen uit.

‘Helemaal niet!’ antwoordde de palmwijnapper verontwaardigd. ‘Waarom zou dat onmogelijk zijn?’

‘Als je zo erg gewond bent, kun je toch niet levend rondlopen!’ vond de pasgeborene.

‘Dan ben je dood!’ vervolgde de jager. ‘Anders zondig je tegen de wetten van de natuur!’

‘Als iedereen dat deed,’ krijste de dorpsoudste, ‘dan was er chaos in het land!’

‘Dat is het domste wat ik ooit heb gehoord!’ zei de palmwijnapper. ‘Jullie zondigen tegen de wetten van de natuur en zorgen voor chaos.’

Ze kibbelden nu alle vier. En als de ruzie nog niet over is, staan ze nu nog alle vier onder de palmboom naar elkaar te schreeuwen.

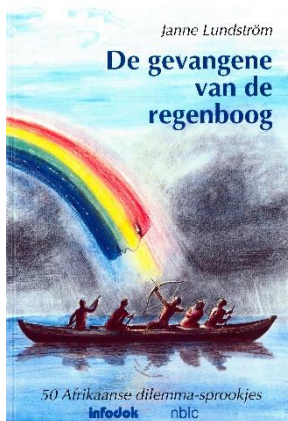
Wat vind jij? Wie deed het meest onmogelijke?

De pasgeborene?

Of de jager?

Het dorpshoofd?

Of misschien de palmwijnapper?

Bron:

Lundström, Janne (1991). De onmogelijken. In *De gevangene van de regenboog - 50 Afrikaanse Dilemma-sprookjes*. Leuven-Amsterdam, Den Haag, Leuven: Infodok, NBLC, Davidsfonds.

Met dank aan: ‘Davidsfonds uitgeverij’ om het sprookje te mogen gebruiken.

3. Verwerkingsuggesties

*Handreiking tot verwerking, enkel bedoeld om op weg te helpen, want de aanpak is vrij!
Suggesties voor 50 tot 100 minuten*

a. Toelichting

Als het verhaal uit is, begint het pas goed, want dilemma-sprookjes eindigen met een vraag. De toehoorders proberen door hun inbreng het goede antwoord te vinden: tekst-gerelateerd of uit een andere context, rationeel of irrationeel, bizar of to-the-point, op welke manier ook, maar steeds in een boeiende, soms verhitte dialoog.

b. Beginsituatie

Noch de leerlingen/deelnemers noch de leerkracht/begeleider hoeven enige voorkennis te hebben van het werken met dilemma-sprookjes.

c. Doelstellingen

1. De leerlingen/deelnemers maken een keuze uit de voorgestelde mogelijkheden op het einde van het sprookje. Waarom kies je voor dat voorstel?
2. De luisteraar mag die keuze fantasierijk of strikt zakelijk toelichten. Leuk is om zoveel mogelijk bijval te krijgen bij de toehoorders.
3. Durf buiten de lijntjes te kleuren, de fantasie te gebruiken, net zoals de personages van het sprookje doen.
4. Optioneel: Verwerk de ervaring op een creatieve manier: schrijf bijvoorbeeld een gedicht over wat je ervaren hebt tijdens het luisteren naar het verhaal, of over conflicten en dilemma's in het leven. Ander voorbeeld: maak een collage met knipsels over het verhaal of over een dilemma.
5. Optioneel: Duiding door de leerkracht/begeleider van het gebeuren: door samen te spreken komt men tot oplossingen. De drie niveaus van Kohlberg (zie punt 7 hieronder) in de ontwikkeling van het morele denken zijn de pre-conventionele, de conventionele en de post-conventionele fase. Deze kunnen helpen om inzicht te krijgen in de manieren waarop keuzes gemaakt worden en hoe moreel die keuzes zijn.
6. Optioneel: Hoe kan dit sprookje en de bijhorende fantasie gebruikt worden in situaties in de eigen leefomgeving om conflicten tot een (liefst aanvaardbare) oplossing te brengen?

d. Opbouw en concrete stappen

1. Inleiding

2 minuten

Korte introductie over de bedoeling.

Bijvoorbeeld: “Het volgende sprookje eindigt met een open einde, met een dilemma. Achteraf gaan we hierover in gesprek. Het sprookje zelf komt uit Congo. Dergelijke sprookjes worden gebruikt om fantasierijk en creatief te leren denken en je te trainen om in het leven conflicten geweldloos op te lossen. De campagne “Congolezen strijden voor verandering. Versterk hun stem” gelanceerd tijdens de Vlaamse Vredesweek 2016 van 21 september, Internationale Dag van de Vrede, tot 2 oktober, Internationale Dag van de Geweldloosheid, verspreidt een boodschap van vrede voor Congo, maar ook voor hier bij ons.”

2. Vertelling

8 minuten

De leerkracht/begeleider vertelt het sprookje: “De onmogelijken”.

3. Dialoog

20 minuten

De leerling/deelnemers starten de bespreking om tot het meest bevredigende antwoord te komen en gaan op in het spel. De leerkracht/begeleider modereert en leidt, voor zover dat nodig is.

4. Evaluatie

20 minuten

Alle deelnemers krijgen de gelegenheid om zich uit te spreken over het resultaat (productevaluatie) en over het verloop (procesevaluatie).

Het proces is minstens even belangrijk als het product. Bij conflicten in het dagdagelijkse leven is het minstens even belangrijk “hoe” een conflict opgelost wordt, dan “dat” het opgelost wordt.

Bijvoorbeeld: afgedwongen oplossingen zonder inspraak, al lijken ze op het eerste zicht rechtvaardig voor de betrokkenen, kunnen achteraf de bron zijn van een nieuw conflict. In veel gevallen bestaat er geen “magische goede” oplossing. Vandaar dat het proces zo belangrijk is.

5. Duiding

10 minuten

De leerkracht/begeleider duidt het gebeuren als een ontwapenende conflicthantering, bruikbaar in het dagelijks leven. “Out of the box-denken” is noodzakelijk bij moeilijke conflicten. Hij verwijst naar het vroegere gebruik ervan in Afrika en kan, afhankelijk van zijn doelgroep (leeftijd/rijpheid), de huidige nood aan vrede in Congo toelichten, bespreekbaar stellen.

6. Betrekken op je eigen leven

10 minuten

Iedereen zoekt in het eigen leven naar momenten, naar conflicten, waarop deze vorm van werken toepasselijk is en krijgt de gelegenheid om dit uit te spreken en te bespreken.

7. Verdieping: Morele dilemma's

20 minuten

Aanbod om de methode te verdiepen en te gebruiken bij conflictoplossing en morele dilemma-situaties. Het ‘stellingenspel’ is hiervoor een gepaste werkvorm, het betreft iedereen.

Bekijk vooraf het schema van Kohlberg over de ontwikkelingsniveaus van moreel denken (<http://www.waarden.org/werkpl/lesmat/spelen/ganzenbord/kohlberg.html>) en leg de betrokkenen een moreel dilemma voor, aangepast aan hun leefwereld, waarbij twee tegengestelde waarden spelen.

Voorbeeld: een schoolsituatie

Je ziet je beste vriend(in) een pen wegpakken en wegstoppen. Tijdens de les zoekt de bestolen leerling zijn pen en de leerkracht vraagt of iemand weet wat er met de pen is gebeurd.

— Kiezen voor: trouw aan vriendschap of trouw aan eerlijkheid is het onderliggend dilemma —

Stellingenspel:

Je vraagt aan de leerlingen om aan één kant van de klas te gaan staan als ze het zouden zeggen (eerlijkheid primeert, zonder dit als begeleider te benoemen) en aan de andere kant van de klas indien ze het niet zouden zeggen (keuze voor vriendschap weegt door). Zeg dat je beide standpunten begrijpt.

Nu kan je de situatie aanpassen door ze te **“verlichten of verzwaren”** of/en de **“relaties”** aan te passen van de betrokkenen in dilemma-situatie. Bijvoorbeeld: het ‘vriend(innet)je’ wordt gewoon een ‘klasgenoot’; de leerkracht vraagt het rechtstreeks aan jou; de leerling zegt dat het een speciale pen is die oma heeft gegeven; enz.

Na elke ‘toelichting van de situatie’ mogen leerlingen van kant veranderen, als ze dat willen.

Bewustmaking: Je kan na iedere stellingname vragen waarom ze die kant kozen of waarom ze al of niet van kant zijn veranderd.

De leerkracht/begeleider probeert met vragen de beweegredenen te verfijnen en te verankeren in de verschillende niveaus van moreel denken (Kohlberg) door de keuze te analyseren: de leerkracht/begeleider stelt vragen die verwijzen naar oplossingen uit de verschillende niveaus:

- Pre-conventionele fase: peuter/kleuter
 - o Keuze bepaald door: vermijden van straf, nastreven van beloning
 - o Voorbeeldvraag: “Iedereen staat bijna aan dezelfde kant: staan de meesten hier omdat de rest ook hier staat?”
- Conventionele fase: lagere schoolkind
 - o Keuze bepaald door identificatie met iemand uit de directe omgeving of met grotere systemen
 - o Voorbeeldvraag: “Kozen jullie deze positie, omdat jullie dachten dat ik (de leider) dat in jullie plaats zou doen?”
- Post-conventionele fase: adolescent/ volwassene
 - o Keuze bepaald door: keuze uit verantwoordelijkheidsgevoel, prioriteiten stellen
 - o Voorbeeldvraag: “Wat als iedereen dit zou doen? Dat zou slecht aflopen!” of “Is dit een waarde waarvoor je meestal kiest?”

Variatie in de vraagstelling: Je kan de leerlingen ook vragen of ze iets anders zouden doen dan ‘het zeggen, of het niet zeggen aan de leerkracht’.

8. Beklijving

10 minuten

Door een creatieve verwerking (zie: 2.5) beklijft de ervaring en ligt zij klaar voor aanwending als het nodig is. Je kan tot slot aan de deelnemers/leerlingen vragen om een gedicht te schrijven over hun ervaringen, over conflicten en dilemma's in hun leven.

4. Tot slot

Door met één verhaal te werken voor alle leeftijden, kunnen de gevonden antwoorden en het afgelegde parcours om er te geraken met elkaar vergeleken worden. We zijn benieuwd naar jullie ervaringen! Speelt de leeftijd een rol in het verwerkingsproces? Speelt de samenstelling van de groep deelnemers een rol bij het vinden van een antwoord? Ook een synthese van het evaluatiegesprek rond het proces en product is ongetwijfeld boeiend. Net zoals de gedichten, collages of andere creatieve werkjes.

Je begrijpt het al: wij willen graag van je horen! Stuur je bevindingen of creaties naar olivier.forges@paxchristi.be, naar ons postadres: Vlaamse Vredesweek, p/a Italiëlei 98a, 2000 Antwerpen of zet iets op onze facebookpagina: Vlaamse Vredesweek.

Werk het dilemma-sprookje uit op jouw wijze en verzet je, met plezier en vrede, voor het onmogelijke!

Het Pax Christi-vrijwilligersteam.